

Verslag bijeenkomst 'salon der verdieping' d.d. 27 maart 2015: Emmanuel Levinas: Filosofie van de Ander

Vooraf: s.v.p. bronvermelding.

Samenvatting:

Levinas' denken is in zijn werkzame leven doorgedaan. Als leidraad neem ik de twee hoofdwerken van Levinas:

1. Totaliteit en Oneindigheid (1961) en
2. Anders dan zijn (1978)

Op deze bijeenkomst bespraken we vooral Totaliteit en oneindigheid: Een deel van de inhoud van deze avond kwam ook aan de orde op onze bijeenkomst van 30 januari.

We zagen dat het mensbeeld van Levinas als volgt is: een mens – als levend lichaam in het heden - is uit op zijn genieten. In dat genieten beleeft hij zijn onafhankelijkheid van (behoefte) zijn. Hij is het zijn als het ware – tijdelijk - de baas. Dat is zijn autonomie. Maar de heteronomie als afhankelijkheid ligt altijd op de loer. (Als het broodje kaas met smaak verorberd is, keert de trek toch weer na verloop van tijd terug). Het genieten is een lichamelijke kernervaring van mensen. Daarin verbindt een mens zich met het leven. Via woning en werk probeert hij de voorwaarden te scheppen om dat genieten te kunnen handhaven.

Het genieten van een mens kan doorbroken worden door 'het appèl van de (A)nder'. In dat appèl openbaart de (A)nder zich als kwetsbaar. Zijn 'leven' staat op het spel. In dat appèl gebiedt hij mij verantwoordelijkheid voor hem/haar te nemen. Dat gebieden is woordeloos. Ik ben ethisch gevoelig voor dit appèl.

Tegen het appèl kan ik mij niet verzetten. Het overmeestert mij. Het is een voelen dat in mijn heden binnenkomt. Vandaar treedt het mijn bewustzijn binnen en pas dan kan ik mij tot een reactie bepalen. **Als** ik inga op het appèl moet ik mijn genieten opschorten/aan de kant schuiven. Deze hobbel die ik altijd moet nemen is het goede, het is een altruïstisch moment. Ik kies voor de (A)nder tegen mijn belang in.

Als ik echter inga op het appèl – de hobbel dus neem – ervaar ik dat het bij mij past. Er is ook een verlangen in mij om het op mij zelf gerichte niveau van het genieten te overstijgen. Dat verlangen uit zich deels in de erotiek maar wordt ook aangesproken in het appèl van de (A)nder. Mijn ingaan op het appèl van de (A)nder, mijn keuze voor verantwoordelijkheid is tevens mijn weg naar menselijke 'volledigheid'. (Denk even aan de titel van het artikel van Ger Groot: "Jij die mij ik maakt").

De ander speelt sowieso een belangrijke rol in mijn leven. Dat zagen we in de bijeenkomst van januari. Ik besta dank zij de ander. En ook taal en denken verwijzen naar de ander. De ander is er in verschillende gestalten: als de intieme ander, of als de anonieme ander en soms als de (A)nder die mij tot verantwoordelijkheid roept. Je kunt dus zeggen: de ander IS, dus IK BEN.

Ik kan maar beperkt verantwoordelijkheid voor de (A)nder nemen. Er zijn altijd weer andere Anderen.... Daarom moet ik mij beperken. Het is de samenleving die vanuit dit appèl de kwetsbaarheid van de (A)nder moet beantwoorden. Dan hebben we het over rechtvaardigheid. Dat is deels ook een politieke kwestie. Maar deze overdracht naar de samenleving ontslaat mij niet van mijn persoonlijke verantwoordelijkheid.

Kortom: als ik het voorgaande samenvat, dan kan ik zeggen dat een mens een wezen is dat genietend in het leven wil staan, maar via zijn ethische gevoeligheid verder reikt dan alleen het genieten. En ik erken daarin ook de ander als ander. Ik wil hem/haar niet in mijn hokjes opsluiten, maar erken zijn/haar andersheid als onherleidbaar. (De oneindigheid uit de titel van het boek).

Ik hoop dat mijn samenvatting bijdraagt. Voor vrijdagavond 29 mei nemen we 'anders dan zijn' als uitgangspunt. Levinas schetst hierin het ethische als bron van onze menselijke werkelijkheid.

Met groet en tot vrijdag 29 mei,

Hans Beuk